

TÜRKÇE VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN RETORİK SÖYLEM ALGILARI (*)

(Araştırma Makalesi)

Yasin KILIÇ (**)

Öz

Güzel söz söyleme ve hitabet sanatına retorik denir. Retorik etkili bir iletişim ve sosyalleşme aracıdır. Bireylerin dil becerilerini ve söz varlığını zenginleştirmede retorikten faydalanmak mümkündür. Öğrencileri derse motive etmek, dersi ilgi çekici hâle getirmek, öğrencilerin çözüm üretme becerilerin geliştirmek için retorikten yararlanılabilir. Bu araştırma, Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin retorik söylem algıları hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak ve katılımcıların ölçek sorularına verdikleri cevapların farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma için hazırlanan tutum ölçeği, 85 Türkçe öğretmeni ve 36 sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 121 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarından elde edilen verilerin yüzde, frekans değerleri ve aritmetik ortalamaları hesaplanarak yorumlanmıştır. Tutum ölçeğinin faktör analizi yapılmış ve güvenilirlik için alfa değerleri bulunmuştur. Örneklem grubunun tutum ölçeğine verdikleri cevapların cinsiyetlere ve öğretmen branşlarına göre farklılığını belirlemek amacıyla “bağımsız örneklem t testi” uygulanıp yorumlanmıştır. Deneklerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların, mesleklerindeki kıdemlerine göre farklılığını belirlemek için ise “tek yönlü ANOVA” testi uygulanmış ve yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, retoriğin Türkçe derslerinde kullanılması ile ilgili, öğretmenlerin meslekteki kıdemleri bakımından öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Retoriğin Türkçe derslerinde kullanılması ile ilgili öğretmenlerin cinsiyet ve branş değişkeni bakımından öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Retorik, Söylem, Belagat, Hitabet, İletişim.

*) Bu çalışma, 21-23 Haziran 2019’da Atatürk Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen “II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni”nde sözlü olarak sunulmuştur.

**) Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, (e-posta: ykilic@agri.edu.tr)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6530-8469>

Turkish and Classroom Teachers' Perception of Rhetorical Discourse

Abstract

The art of eloquence and oratory is called rhetoric. Rhetoric is an effective communication and socialization tool. It is possible to benefit from rhetoric in enriching the language skills and vocabulary of individuals. Rhetoric can be used to motivate students to the lesson, to make the lesson interesting, and to develop students' solution-generating skills. This study was conducted in order to reveal the views of Turkish and classroom teachers on rhetorical discourse perceptions and to analyze whether the answers given by the participants to the questions of the scale differ. The attitude scale prepared for the research was applied to a total of 121 teachers, including 85 Turkish teachers and 36 classroom teachers. Percentage, frequency values and arithmetic means of the data obtained from the research results were calculated and interpreted. Factor analysis of the attitude scale was made and alpha values were found for its reliability. In order to determine the differences of the answers given by the sample group to the attitude scale according to the gender and the branches of the teacher, "independent sample t test" was applied and interpreted. The "one-way ANOVA" test was applied and interpreted to determine the differences in the responses of the subjects to the scale items according to their seniority in their profession. According to the results of the research, it has been determined that there is no significant difference between the teachers' views regarding the use of rhetoric in Turkish lessons in terms of seniority in the profession. It has been determined that there is a significant difference between the teachers' opinions regarding the use of rhetoric in Turkish lessons in terms of gender and branch variables.

Keywords: *Rhetoric, Discourse, Eloquence, Oratory, Communication.*

1. Giriş

Fransızca rhétorique şeklinde yazılan retorik kavramı söz söyleme veya hitabet sanatı şeklinde tanımlanmaktadır (Akalin, 2005). Bu kelimenin akıl yürütme, tartışma, inandırma, dili başkalarını ikna etmek amacıyla kullanmak gibi anlamları da bulunmaktadır (Ulaş, 2002).

Bu kelime ile ilgili eserlerin kaleme alındığı, tarih boyunca kimi filozofların bu kavramı kendi görüşleri doğrultusunda tanımladıkları anlaşılmaktadır Retoriği insanoğlunun konuşma yeteneği şeklinde tanımlayan Atinalı İsokrates, insanlığın bu yeteneği sayesinde tüm icatları gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. İsokrates'e göre retorik, toplumu amaçlarımız doğrultusunda ikna etmek için kullanılan hitabet sanatıdır.

Aristoteles retoriği her durumda insanları ikna edebilme araçlarından biri olarak görür. Hiçbir sanat, retoriğin sahip olduğu bu özelliğe sahip değildir. Ona göre retorik; konuşmacı (ethos), dinleyiciyi (pathos) ve konuşma (logos) unsurlarından oluşur. Hatip makamı, bilgisi karakteri ölçüsünde dinlenir ve etkili olur. Retorik sanatında hatibin kişisel

özellikleri, kılık kıyafeti, makamı önemlidir. Bu özellikleri nispetinde hatibe itibar edilir; inandırıcı ve ikna edici bulunur. İkinci unsur ise (pathos) dinleyicidir. Konuşmacının; dinleyicilerinin özelliklerini, seviyesini bilmeli onların özelliklerine göre hareket etmelidir. Retoriğin son özelliği ise konuşma (logos) unsurudur. Aristoteles'e göre iyi bir konuşma, konuşmacının karakterini yansıtmalı ve dinleyicilerin duygularına hitap etmeli, onların duygularını harekete geçirip, onları ikna etmelidir. Hatip konuşmalarında kanıtlamayı ve mantık öğelerini; tümdengelim ve tümevarım gibi konuşma yöntemlerini kullanmalıdır (Çadircı, 2010).

Cicero, retoriği siyasetin sanatsal söylemi olarak değerlendirir. Nietzsche'ye göre retorik "bilinçli sanat" yapmanın yollarından biridir. Kavrayıştaki gelişme dilin sanatsal yönünü ortaya çıkarır. Booth'a göre, insanoğlu, retorik bir hayvandır. Platon ise retoriğin kandırmaca ve manipülasyon aracı olduğunu ifade etmektedir (Meyer'den aktaran Rüzgâr ve Akdemir, 2017).

Retorik kelimesi Türkçe Sözlük'te "Söz sanatlarını inceleyen bilim dalı, belagat, hitabet sanatı" (Akalin, 2005) şeklinde ifade edilse de retoriğin Platon'un tanımına uygun bir biçimde uygulandığına dair örneklere rastlanmaktadır.

Nitekim Platon (M.Ö. 427-M.Ö. 347) ve Aristo'nun (MÖ 384-322) yaşadığı dönemde, özellikle Yunan Pers savaşından sonra Atina mahkemelerindeki davalara genellikle hukuk bilgisinden yoksun yargıçlar bakmıştır. Davalı ve davacılar, davanın kendi lehlerine sonuçlanması amacıyla yargıçları ikna etmek için retorik sanattan yararlanmış, hatta retorik sanatını çok iyi bilen avukatlar tutmuşlardır. Yargıçlar etkisinde kaldıkları konuşmacıların lehinde karar vermişlerdir. Retorik sanatının mahkeme heyetinin manipüle etmek için kullanılması Platon gibi filozofların şiddetli eleştirisine konu olmuştur (Rüzgar & Akdemir, 2017).

Retoriği sadece insanları ikna veya manipüle etmede değil; Türkçe eğitiminde kullanmak da mümkündür (Bağcı, 2013).

1.1. Araştırmanın Amacı

Retor kelimesi konuşma sanatını bilen, hitabet sanatını icra eden kişi veya hatip gibi anlamlara gelmektedir. Retorik kelimesi ise topluluk önünde konuşmak, söylev çekmek anlamına gelen "retoreuo" fiilinden türetilmiştir (Altınörs, 2011).

Batı kültüründe retorik şeklinde adlandırılan bu kavrama karşılık, İslam kültüründe belagat, hitabet, beyan kavramları kullanılmaktadır. Muktezayı hâle mutabakat şeklinde tarif edilen belagat, bir düşünce ve duygunun açık, etkileyici ve akıcı bir biçimde sözlü veya yazılı olarak ifade edilmesidir.

Bireyin ikna edici ve akıcı bir konuşma becerisi kazanması eğitim ve öğretim kurumlarının temel hedefleri arasındadır. Bu tür kurumlar bireye etkili bir iletişim becerisi kazandırmaya yönelik çeşitli eğitim ve öğretim faaliyetleri gerçekleştirir. "Özellikle iletişim becerilerinin geliştirilmesi açısından konuşma ve konuşmanın etkileyici gücü yoluyla

elde edilen başarı, bireylerin yaşam niteliğiyle doğru orantılı sayılmaktadır.” (Kurudayıoğlu, 2003,s.289).

Bu araştırmanın amacı, Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin retorik söylem algıları hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak ve katılımcıların ölçek sorularına verdikleri cevapların farklılık gösterip göstermediğini analiz etmektir.

1.2. Problem Cümlesi

“Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin retorik söylem algıları nedir?” sorusu bu araştırmanın problem cümlesidir.

Alt Problemler

- 1) Öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine göre retorik algının konuşma üzerinde etkisi nedir ve bu konuda öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 2) Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin retoriğin eğitimde kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır ve öğretmenlerin tutumu nedir?
- 3) Meslekteki kıdemlerine göre, öğretmen görüşlerinin retoriğin konuşmadaki gereksizliğine ilişkin görüşleri nedir ve öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 4) Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin, retoriğin konuşmadaki etkisine ilişkin görüşleri nedir ve her iki öğretmen grubunun görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5) Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin, retoriğin eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşleri nedir, öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 6) Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin, retoriğin gereksizliğine ilişkin görüşleri arasında bir farklılık var mıdır? Öğretmenlerin tutumları hangi düzeydedir?

2. Yöntem

Bu çalışmada genel tarama modellerinden faydalanılmış, nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin çözümlenmesi ve çalışmada kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışma 2018-2019 eğitim-öğretim yılı, ikinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Denekler random (tesadüfi) yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini Ağrı, örneklemini ise Ağrı merkez ilçeyi oluşturmaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Çizelge

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Türkçe Öğr.	85	70,2	70,2	70,2
Sınıf Öğr.	36	29,8	29,8	100,0
Toplam	121	100,0	100,0	

Tablo 1'e göre deneklerin 85'i (%70,2) Türkçe, 36'sı (%29,8) sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 121 öğretmenden oluşmaktadır. Tutum ölçeğine öğretmenlerin tamamı cevap vermiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımını Gösteren Çizelge

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	47	38,8	38,8	38,8
Erkek	74	61,2	61,2	100,0
Toplam	121	100,0	100,0	

Tablo 2'ye göre 47 (%38,8) kadın, 74 (%61,2) erkek olmak üzere toplam 121 öğretmen araştırmaya katılmıştır.

Tablo 3. Türkçe Öğretmenlerinin Mesleklerindeki Kıdemleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-5 yıl	49	40,5	40,5	40,5
6-10 yıl	31	25,6	25,6	66,1
11-yıl ve üstü	41	33,9	33,9	100,0
Toplam	121	100,0	100,0	

Tablo 3'e göre tutum ölçeğine cevap veren öğretmenlerinin % 40,5'i (49) 1-5 yıl arası, % 25,6'sı (31) 6-10 yıl arası, %33,9'u (41) 11 yıl ve üstü görev yapmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak geliştirilen ölçek, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin kişisel bilgileri ile ilgili 3 madde bulunmaktadır. İkinci bölüm, Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin retorik söylem algılarına ilişkin görüş ve tutumlarını ölçmek için 20 madde şeklinde hazırlanan beş dereceli likert tipi tutum ölçeğidir.

Araştırmada tutum ölçeği olarak, 1932 yılında Rensis Likert'in geliştirdiği ve kendi ismini verdiği likert tipi ölçeklerden beş dereceli likert tipi ölçek tercih edilmiştir (Köklü, 1995).

Tutum ölçeği hazırlanırken 2 tane Türkçe öğretmenin ve 2 tane Türkçe eğitimi alanında uzman olan öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca Rüzgar ve Akdemir (2017), tarafından geliştirilen “Retorik Söylemin İçerik Kalitesi ve Etkileme Amacına Yönelik Algının Akademisyenler Düzeyinde Araştırılması.” adlı çalışmadan yararlanılmıştır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan tutum ölçeğinin birinci bölümünde deneklerin cinsiyetleri “kadın=1”, “erkek=2” şeklinde puanlanmıştır. 2. Madde deneklerin meslekteki kıdemleri; 1-5 yıl (1), 6-10 yıl (2), 11- yıl ve üstü (3) şeklinde puanlanmıştır. Tutum ölçeğinde yer alan ifadelerin düzey aralığı 1’den 5’e kadar derecelendirilmiştir. 1’e yakın olan ifadeler en olumsuz, 5 ve 5’e yakın olan ifadeler ise en olumluyu ifade etmektedir. Söz konusu düzeye ilişkin sınırlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Tutum Ölçeğinin Katılım Derecesi ve Düzey Aralığı

Katılma derecesi	Düzey aralığı
Kesinlikle katılmıyorum	1,00-1,74
Katılmıyorum	1,75-2,49
Kararsızım	2,50-3,24
Katılıyorum	3,25-4,24
Kesinlikle katılıyorum	4,25-5,00

2.3. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada uygulanan tutum ölçeğinin bir kısmı kâğıt tabanlıdır, bir kısmı da google aracı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kâğıt tabanlı ölçek deneklere elden dağıtılarak uygulanıp toplanırken, google ölçeği ise deneklere elektronik posta kullanılarak uygulanmıştır. Araştırma verileri “SPSS 15.0” paket programında çözümlenmiştir. Araştırmada denek sayıları, maddelere verilen cevapların aritmetik ortalaması ve yüzde oranları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetleri ve meslekteki kıdemleri bağımsız değişkenler olarak değerlendirilmiştir. Tutum ölçeğindeki örneklem sayısı 30’dan büyük olduğu için; bu çalışmada verilerin normal dağılıma uygunluğunu ölçmek için “tek örneklem kolmogorov smirnov testi” kullanılmıştır. Örneklem grubuna uygulanan tutum ölçeğinin değerleri normal bir dağılım göstermiştir. Bu yüzden araştırmada parametrik testler uygulanmıştır.

Örneklem grubundan elde edilen verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama uygulanmıştır. Örneklem grubunun tutum ölçeğine verdikleri cevapların cinsiyetlerine göre farklılığını belirlemek amacıyla “bağımsız örneklem t testi” uygulanmıştır. Örneklem grubunun ölçek maddelerine verdikleri cevapların, mesleklerindeki kıdemlerine göre farklılığını belirlemek için ise “tek yönlü ANOVA” testi uygulanmıştır.

Tablo 5. KMO and Bartlett's Test(a)

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,910
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1879,88
	Df	190
	Sig.	,000

Ölçeğin faktör sayısı 3'tür. KMO ve Bartlett's test sonucu 0,910, df=190 P=,000 olup istatistiksel olarak anlamlıdır. Ölçeğin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,930 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenilirliği oldukça yüksektir.

Öğretmenlere uygulanan ölçeklerin KMO ve Bartlett's test sonucu sd=190 P=,000'dır. Bu sonucuna göre veriler 0,910 > 0,5 olması sebebiyle veriler faktör analizine uygundur ve bu verilerle sağlıklı bir analiz yapılabilir. Güvenirlik değerinin P=,000 olması bu verilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre, deneklerin ölçeğe verdikleri cevapların dağılımı 5 boyutlu matris şeklindedir. Boyut içerisindeki değerlerin dağılımı 0.70'in üzerinde olup, bu değerlerin anlamlılık düzeyi yüksektir.

Araştırma Etiği

“Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin retorik söylem algıları” adlı ve konulu çalışma 2018-2019 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiş olup, o dönemin mevzuatına göre araştırmada yayın etik konu, kural ve ilkelerine uyulmuştur. Araştırma intihal programında taranıp raporlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, örneklem grubunun araştırma sorularına verdikleri cevapların SPSS programında çeşitli değişkenlere göre çözümlenmesi elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6. Retorik Algının Konuşmadaki Etkisine İlişkin Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre “ANOVA Testi” Sonuçlar

Test of Homogeneity of Variances						
Kıdem	N	P	%	\bar{X}	df	p
1-5 yıl	49	,218	40,5	3,86	2	,051
6-10 yıl	31		25,6	4,29	118	
11-yıl ve üstü	41		33,9	3,84		
Toplam	121		100,0	3,96		

Tablo 6'ya göre tutum ölçeğine cevap veren öğretmenlerin 49'u (%40,5) 1 ile 5 yıl arası; 31'i (%25,6) 6 ile 10 yıl arası, 41 (%33,9) öğretmen ise 11 yıl ve üstü görev yapmıştır. Bu ölçek toplam 121 öğretmene uygulanmıştır. Varyanslar homojen ($0,218 > 0,05$) olduğu için ANOVA testi uygulanmıştır. Tutum ölçeğine verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,96'dır. Bu ölçekte kullanılan en yüksek puan 5 olduğundan öğretmenlerin konuşmalarda retorik kullanımının gerekliliğine ilişkin tutumları iyi düzeydedir. Hizmet yılı 1-5 yıl arası olan öğretmenlerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 3,86'dır. 11 yıl ve üstü ölçeğe cevap verenlerin aritmetik ortalaması 3,84 olup bu cevabın ortalaması da iyi düzeydedir. Hizmet süresi 6 ile 10 olan öğretmenlerin ölçeğe verdikleri cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{X}=4,29$) her ne kadar çok iyi düzeyde de olsa, ANOVA testi ($0,051$) sonuçlarına göre hizmet yılı esas alınarak gruplandırılan öğretmenlerin cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 7. Retoriğin Eğitimde Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Meslekteki Kıdemlerine Göre “Tek Yönlü ANOVA Testi” Sonuçları

Test of Homogeneity of Variances						
Kıdem	N	P	Sum of Squares	\bar{X}	df	P
1-5 yıl	49	,108	1,84	3,74	2	
6-10 yıl	31		68,98	4,05	118	,211
11-yıl ve üstü	41		70,82	3,85		
Toplam	121			3,86		

Tablo 7'de tutum ölçeğine cevap veren öğretmenlerin hizmet yıllarına göre sayıları belirtilmiştir. Tablo 7'de retoriğin eğitimde kullanılması hakkında öğretmen tutum ve görüşlerine yer verilmiştir. Bu ölçeğe de 121 öğretmen cevap vermiştir. Varyanslar ($0,108 > 0,05$) homojendir. Tutum ölçeğine verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,86'dır. Bu ölçekte kullanılan en yüksek puan 5 olduğundan eğitimde retorikten yararlanma konusunda öğretmenlerin görüşleri iyi düzeydedir. Hizmet yılı 1-5 yıl arası olan öğretmenlerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 3,74'tür. 11 yıl ve üstü ölçeğe cevap verenlerin aritmetik ortalaması 3,85 olup bu cevabın ortalaması da iyi düzeydedir. Hizmet süresi 6 ile 10 olan öğretmenlerin ölçeğe verdikleri cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{X}=4,05$) diğer cevapların aritmetik ortalamasından yüksek olmakla birlikte, anova testi ($0,211$) sonuçlarına göre hizmet yılı esas alınarak gruplandırılan öğretmenlerin cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 8. Retoriğin Gereksizliğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Meslekteki Kademelerine Göre “ANOVA Testi” Sonuçları

Test of Homogeneity of Variances						
Kıdem	N	P	Sum of Squares	\bar{X}	Df	P
1-5 yıl	49	,798	1,61	2,56	2	
6-10 yıl	31		70,13	2,75	118	,262
11-yıl ve üstü	41		71,74	2,81		
Toplam	121			2,69		

Tablo 8’e göre tutum ölçeğine 121 öğretmen cevap vermiştir. Varyanslar ($0,798 > 0,05$) homojen olarak dağılmıştır. Tutum ölçeğine verilen cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 2,81$) orta düzeydedir. Dolayısı ile öğretmenler, retoriğin konuşmada kullanımının aldatmaca veya gereksiz olduğu yönündeki görüşlere orta düzeyde katılmışlar. Hizmet yılı 1-5 yıl arası olan öğretmenlerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 2,56’dır. 11 yıl ve üstü ölçeğe cevap verenlerin aritmetik ortalaması 2,81’dir. Hizmet süresi 6 ile 10 olan öğretmenlerin ölçeğe verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 2,75’tir. Anova testi ($0,262 > 0,05$) sonuçlarına göre hizmet yılı esas alınarak gruplandırılan öğretmenlerin cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 9. Retoriğin Konuşmadaki Etkisine İlişkin Türkçe ve Sınıf Öğretmen Görüşlerinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Gruplar	N	Art Ort.	S	Sd	T	P
Türkçe Öğretmeni	85	3,97	,170	119	,6460,122	.,903
Sınıf Öğretmeni	36	3,95	,143			

Tablo 9’a göre, tutum ölçeğine 85 Türkçe öğretmeni 36 sınıf öğretmeni cevap vermiştir. Her iki öğretmen grubuna ait cevapların aritmetik ortalaması iyi düzeydedir. Türkçe öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması 3,97, sınıf öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması ise 3,95’tir. Bu puanların değerleri birbirine çok yakındır. T testi sonuçlarına göre ($0,903 > 0,05$) Öğretmen gruplarının cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur. Ancak her iki öğretmen grubunun da retoriğin konuşmadaki etkisine ilişkin algı ve görüşleri olumludur.

Tablo 10. Retoriğin Eğitimde Kullanılmasına İlişkin Türkçe ve Sınıf Öğretmen Görüşlerinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Gruplar	N	Art Ort.	S	Sd	T	P
Türkçe Öğretmeni	85	3,80	,864	119	,6460,122	.,209
Sınıf Öğretmeni	36	3,99	,448			

Tablo 10'a göre tutum ölçeğine 85 Türkçe öğretmeni, 36 sınıf öğretmeni cevap vermiştir. Her iki öğretmen grubuna ait cevapların aritmetik ortalaması iyi düzeydedir. Türkçe öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması 3,80, sınıf öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması ise 3,99'dur. Bu puanların değerleri birbirine çok yakındır. T testi sonuçlarına göre ($0,209 > 0,05$) Öğretmen gruplarının cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur. Ancak her iki öğretmen grubunun da retoriğin eğitimde kullanılmasına ilişkin algı ve görüşleri olumludur.

Tablo 11. Retoriğin Gereksizliğine İlişkin Türkçe ve Sınıf Öğretmen Görüşlerinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Gruplar	N	Art Ort.	S	Sd	T	P
Türkçe Öğretmeni	85	2,68	,811	119	,6460,220	.,826
Sınıf Öğretmeni	36	2,72	,683			

Tablo 11'e göre tutum ölçeğine 85 Türkçe öğretmeni 36 sınıf öğretmeni cevap vermiştir. Her iki öğretmen grubuna ait cevapların aritmetik ortalaması orta düzeydedir. Türkçe öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması 2,68, sınıf öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması ise 2,72'dir. Bu puanların değerleri birbirine çok yakındır. T testi sonuçlarına göre ($0,826 > 0,05$) öğretmen gruplarının cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu test sonuçlarına göre her iki öğretmen grubu da retoriğin konuşmada gereksiz olduğu yönündeki görüşe orta düzeyde katılmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma 121 öğretmene uygulanmış olup, öğretmenlerin %40,5'i 1 ile 5 yıl arası, %25,6'sı 6 ile 10 yıl arası, %33,9'u ise 11 yıl ve üstü görev yapmaktadır. Beşli likert ölçeği esas alınarak hazırlanan, konuşmalarda retoriği kullanmanın gerekli olması ile ilgili maddelere öğretmenlerin verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 3,96'dır. Bu sonuca göre öğretmenler, konuşmalarda retoriğin kullanımı konusunda iyi düzeyde görüş belirtmişlerdir. ANOVA testi ($0,051$) sonuçlarına göre hizmet yılı esas alınarak gruplandırılan öğretmenlerin cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Kindeberg'e (2011) göre, öğretmenlerin alanlarında donanımlı olmaları yeterli değildir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin derse ilgi duymalarını sağlamalıdır. Etkili bir öğ-

renmenin gerçekleşebilmesi için; öğretmen öğrencilerle iyi bir iletişim kurmalı, açık bir konuşma ortamı oluşturmali, retorığın unsurlarından olan ses, diksiyon, tonlama, vurgu gibi öğeleri yerinde ve etkili bir biçimde kullanabilmelidir.

Nitekim retorığın eğitimde kullanımını konusunda öğretmenlerin görüşleri olumlu yönde olup Kinderbeg'in görüşü ile paralellik arz etmektedir. Çünkü retorığın eğitimde kullanılmasına ilişkin ölçeğin maddelerine öğretmenlerin verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 3,86'dır. Anova testi (0,211) sonuçlarına göre, hizmet yılı esas alınarak gruplandırılan öğretmenlerin cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Araştırma ölçeğinin üçüncü faktörü ise retorığı konuşmada kullanımının aldatmaca veya gereksizliği ile ilgilidir. Tutum ölçeğinin ilgili maddelerine verilen cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{X}=2,81$) orta düzeydedir. Buna göre öğretmenler konuşmalarda retorığın gereksiz olduğu görüşüne katılmamaktadır. Anova testi (0,262>0,05) sonuçlarına göre hizmet yılı esas alınarak gruplandırılan öğretmenlerin cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Konuşmalarda retorığı kullanımın gerekli olmasına ilişkin maddelere Türkçe öğretmenleri 3,97 düzeyinde, sınıf öğretmenleri ise 3,95 düzeyinde cevap vermiştir. T testi sonuçlarına göre (0,903>0,05) öğretmen gruplarının cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur. Her iki öğretmen grubunun da retorığın konuşmadaki etkisine ilişkin algı ve görüşleri olumludur.

Retorığın eğitimde kullanılmasına ilişkin Türkçe öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması 3,80, sınıf öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması ise 3,99'dur. Her iki öğretmen grubuna ait cevapların aritmetik ortalaması iyi düzeydedir. Bu puanların değerleri birbirine çok yakındır. T testi sonuçlarına göre (0,209>0,05) öğretmen gruplarının cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Retorığın konuşmada gereksiz olduğu yönündeki tutum ölçeğinin maddelerine her iki öğretmen grubu görüşe orta düzeyde katılmıştır. Türkçe öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması 2,68, sınıf öğretmenlerine ait cevapların aritmetik ortalaması ise 2,72'dir. Bu puanların değerleri birbirine çok yakındır. T testi sonuçlarına göre, (0,826>0,05) öğretmen gruplarının cevapları arasında anlamlı bir fark yoktur.

5. Öneriler

Bu araştırma sonuçlarına göre öğretmen grupları retorığın eğitimde kullanılmasının gerekliliğine inanmaktadır. Etkili iletişimde retorikten yararlanmak mümkündür. Öğretmenler retorığın gereksiz olduğu görüşüne katılmamaktadır. Bu bağlamda eğitim kurumlarında retorikten etkin bir biçimde yararlanmak gerekir.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu.
- Altınörs A. (2011). Platon ile Aristoteles'in retorik anlayışlarının karşılaştırılması. *EKEV Akademi Dergisi*, 49. 81-92.
- Bağcı, O. (2013). *Aristoteles retoriği ve siyasî konuşmalardan örnek metinler*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Çadırcı, A., & Avukat, S. (2010). *Retorik-Aristoteles*. Hukuk Gündemi, 90-97. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2010-1/19.pdf>.
- Kindeberg, T. (2011). *Pedagogisk Retorik-den Muntliga Relationen i Undervisningen*. Stokholm: Natur och Kultur.
- Köklü, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 28(2), 81-93.
- Kurudayıoğlu, A. G. M. (2003). Konuşma eğimi ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 287-309
- Rüzgar, N., & Akdemir, A. (2017). Retorik söylemin içerik kalitesi ve etkileme amacına yönelik algının akademisyenler düzeyinde araştırılması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 258-282.
- Ulaş, S. E. , (2002). *Felsefe sözlüğü*, (Haz. A. B. Güçü, E. Uzun, S. Uzun, Ü. H. Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

EK: Retorik Söylem Algısı Ölçeği

Cinsiyetiniz Erkek () Bayan ()	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Meslekteki kıdem 0-5 () 6-10 () 11 ve üstü ()					
Branşınız Türkçe Öğretmeni () Sınıf Öğretmeni ()					
1-) Retorik söylem günlük hayatımda sıklıkla karşılaştığım bir olgudur.					
2-) Retorik söylem ifadesi bende olumlu bir algı yaratır					
3-)Dış görünüşün retoriksel konuşmada önemli olduğunu düşünüyorum.					
4-) Konuşmanın akıcılığı ve harekete geçiriciliği ve yaratıcılığı üzerinde retorikğin önemli olduğunu düşünüyorum.					
5-)İnsanları olumlu yönde ikna etmek için retorikğin önemli olduğunu düşünüyorum.					
6-)Retoriksel konuşmanın yönlendirmede etkili olduğunu düşünüyorum.					
7-)Retoriksel konuşma için genel kültür bilgisinin önemli olduğunu düşünüyorum.					
8-)Etkili iletişim için retorik söylemin gerekli olduğunu düşünüyorum					
9-)Okullarda retoriksel konuşmaya yönelik verildiğini düşünüyorum.					
10-)Öğretmen olarak ders anlatımında retorik söylemden yararlanıyorum.					
11-)Ders anlatımında retorik söylemden yararlanmanın öğrencilerin derse olan ilgisi arttırdığını düşünüyorum.					
12-) Türkçe dersinde retorik söylemin, aktarılmak istenen bilginin dinleyicileri etkilemesi bağlamında gerekli olduğunu düşünüyorum.					
13-)Türkçe öğretmenlerin retorik söylemden yararlanmalarının öğrenciler üzerinde ilgi uyandırdığını ve etki yarattığını düşünüyorum					
14-) Öğretmenlerin retorik söylemden (hitabet sanatından) yararlanmasını doğru buluyorum.					
15-)Konuşmacı olarak katıldığım konferanslarda/seminerlerde retorik söylemden yararlanıyorum.					
16-)Dinleyici olarak katıldığım konferanslarda/seminerlerde konuşmacının retorik söylemden yararlanması ilgimi artırıyor.					

17-)Retoriğin içtenlikten veya anlamlı içerikten yoksun olduğunu düşünüyorum.					
18-)Retoriksel konuşmanın manipüle etme ve aldatma amacı taşıdığını düşünüyorum.					
19-) Hitabet yeteneğinin retorik söylem olmadan etkili olamayacağını düşünüyorum					
20-) Hitabet sanatının amacının ikna etmek değil, öğrencilerin beğenilerine hitap etmek olduğunu düşünüyorum.					